

วารสาร มหาจุฬาราชการ

Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 - 1078

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙

Vol.3 No.2 July – December 2016

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสาร มหาจุฬาราชการ Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 1078

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙

Vol.3. No.2 July – December 2016

● วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ ราย ๖ เดือน (ปีละ ๒ ฉบับ) คือ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการ และบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ในขอบข่ายเนื้อหาสาขาวิชาสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

■ บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

■ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย ๒ ท่านต่อบทความ

■ ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● เจ้าของ

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานอธิการบดี ห้อง ๓๐๕ เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ถนนพลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๗๗๓, โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘๐๑๓

www.jma.mcu.ac.th

● ที่ปรึกษาวารสารมหาจุฬารวิชาการ

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดี

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พระราชวรมณี, ดร.

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

พระปลัดมารุต วรมงคล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณบดีคณะครุศาสตร์

พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

● บรรณาธิการ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายสุชญา ศิริธัญญ์

● กองบรรณาธิการ :

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดร.วีรชาติ นิมนองค์

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายสุภฐาน สุตาจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารมหาวิทยาลัย (Peer Review)

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีวรญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังษี สุทนต์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรียงชัย หมั่นชนะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุษะใจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเสศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ

ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนธิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา จันท์แก้ว

มหาวิทยาลัยบูรพา

(๕)

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล
รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานภาพ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สนธิ สัตโยภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศรี ไชยศรี
รองศาสตราจารย์ สยาม คำปรีดา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษัตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ณ นคร
ดร.วีรชาติ นิมนองค์
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตระ
ดร.มารุต พัฒนา
ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ

ดร.วันชัย สุขตาม

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พิธีงานอักษร

พระมหาเอกลักษณ์ จิตตเทโว
นายสุภูฐาน สุดาจันทร์
นายธานี สุวรรณประทีป
นายสุรัตน์ คำโสภา

งานสมาชิก

นายสุภูฐาน สุดาจันทร์

บันทึกข้อมูล

นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจ่าง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายสินชัย วงษ์จำนงค์
นางสาวสุจิตรา ชวตรมัย
นายสันทัต จันทร์ทาทอง

งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นายณพดล เพ็ญประชุม

- **นิติกร**

นายธวัช แยมปัว

- **ภาพ/ศิลปะ**

พระมหาสุระศักดิ์ ชีรวโส

- **ออกแบบปก**

นางสาวจุฬารัตน์ วิชานาติ

- **จัดรูปเล่ม**

นายสมบุญณ์ เพ่งพิศ

- **พิมพ์ที่**

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๑๑- ๑๗ แขวงบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๔ โทรสาร ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๓

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙ ได้รวบรวมบทความวิชาการของผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยรวมถึงคณาจารย์ต่างสถาบัน ร่วมส่งบทความทางวิชาการมาร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ทำให้มีโอกาสดำเนินการศึกษาพุทธธรรมและการนำไปประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ รวมถึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม

ในครั้งนี้องค์กรบรรณาธิการและคณะทำงานฝ่ายจัดทำวารสารมหาจุฬาริชาการ ได้รับเกียรติจากผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย คณาจารย์ต่างสถาบัน ได้ส่งบทความวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ ประกอบด้วยบทความทางวิชาการ เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และบทความวิจัย ซึ่งรายละเอียดบทความต่างๆ กองบรรณาธิการ ได้กล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุปภายในเล่ม ดังนี้

บทความที่ ๑ เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คำว่าสภาในพระไตรปิฎก” โดย ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญราชบัณฑิต ได้เสนอว่า คำว่า “สภา” หมายถึงองค์การ หรือสถานที่ประชุม หรือหมายถึงโรงเป็นที่กล่าวกับ, โรงเป็นที่ประชุมกล่าว ที่แรก คำว่า สภา จะสงวนไว้ใช้เฉพาะรัฐสภา แต่ความคิดนั้น ก็คงอยู่ไม่ได้ ต่อมาจึงปรากฏว่า มีสภาอะไรต่อมิอะไรขึ้นมากมาย จากประสบการณ์ในปัจจุบัน พบว่าการประชุมของสภาบางสภา เช่น สภาผู้แทนราษฎร ของหลายประเทศ มีการโต้เถียงกันด้วยถ้อยคำรุนแรง บางครั้งหยาดคายจนเกิดการวิวาท จากนั้น กล่าวถึงคำว่า “สภา” ในโขมทุสสุต ที่แปลความว่า ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้น ไม่ชื่อว่าสภา แล้วให้ความหมาย วิเคราะห์คำว่า สภา เพื่อแปลเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสภาธรรมตามแนวพุทธไว้อย่างชัดเจน แล้วสรุปว่า คนที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร ต้องมีคุณธรรม และจริยธรรม มีคุณสมบัติของสัตบุรุษ ที่เรียกว่าสัปปริสธรรม ๗ และประพฤติหลักการเพื่อความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อม ที่เรียกว่าอปปรินิยธรรม ๗ อย่างสมบูรณ์ ก็จะทำให้ผู้แทนราษฎรรู้สึกถึงบุญคุณของประชาชนและตั้งหน้าทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพื่อตอบแทนบุญคุณของประชาชนและประเทศชาติ

บทความที่ ๒ เรื่อง “วิถีแห่งผู้นำและระบอบการปกครอง: ธรรมราชา จอมปราชญ์ จอมธรรม” โดย พระมหาไพรัช ธรรมทีโป, ดร. ได้เสนอว่า ทศนะเรื่องผู้ปกครองและระบอบการปกครองที่ดี จะเห็นได้ว่า ข้อเสนอของแต่ละท่านนับตั้งแต่จกณกยพราหมณ์จนถึงอาริสโตเติล มีความเห็นตรงกันอยู่บ้างแต่อาจเรียกชื่อต่างกัน จกณกยพราหมณ์ เรียกว่า ธรรมราชา ซึ่งมีคุณสมบัติตรงกันกับแนวความคิดของเล่าจื้อ ขงจื้อ โซเครตีส เพลโต และอาริสโตเติล ได้แก่เป็นผู้มีปัญญาลาดสามารถ

มีคุณธรรม มุ่งความสุขของประชาชนส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง หน้าที่หลักอันสำคัญคือการบริหารประเทศ เพื่อสร้างความเจริญมั่งคั่ง มั่นคง ทางเศรษฐกิจ สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และสร้างความเชื่อมั่น หรือความไว้วางใจให้เกิดแก่ประชาชน เพลโต เรียกว่ากษัตริย์นักปรัชญา หรือราชาปราชญ์ (Philosopher King) ซึ่งในรายละเอียดของแนวความคิดนั้นมีข้อแตกต่างกันพอสมควรเพราะเป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในบริบทของสังคมที่ต่างกัน โดยนัยนี้ธรรมราชาในทัศนะของจากัญยกพรหมณ์ ซึ่งมีพื้นฐานจากศาสนาฮินดูย่อมแตกต่างจากธรรมราชาในความหมายของศาสนาพุทธซึ่งในอดีตมีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นแบบ เป็นสหายอดแห่งผู้นำ ผู้เป็นจอมปราชญ์ และเป็นผู้จอมธรรม ซึ่งสืบทอดมาถึงในยุคปัจจุบันก็มีธรรมราชา ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทย รัชกาลที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี พระองค์ผู้เสด็จสู่สวรรคาลัย และทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการได้ตามพระปฐมบรมราชโองการ ที่ทรงประกาศไว้อย่างต่อเนื่องยาวนานถึง ๗๐ ปี นับว่าพระองค์ทรงเป็นอัครบุคคลและสหายอดแห่งธรรมราชาอย่างแท้จริง

บทความที่ ๓ เรื่อง “พญานาคกับรอยพระพุทธบาทในตำนานอุรังคธาตุนิทาน” โดย รศ.สมบุญ บุญฤทธิ ได้เสนอว่า อุรังคธาตุนิทาน เป็นตำนานและนิทานปรัมปราที่บันทึกเรื่องราวในการสร้างพระธาตุพนม เหตุการณ์บ้านเมืองและความเชื่อทางศาสนาของผู้คนในดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงทั้งฝั่งประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เรื่องราวที่ปรากฏในอุรังคธาตุนิทานได้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของผู้คนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงสืบทอดความเชื่อในเหตุการณ์ที่ได้บันทึกไว้นานยาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

บทความที่ ๔ เรื่อง “พระสงฆ์เป็นโจทก์ฟ้อง : ยึดพระวินัยหรือยึดกฎหมายบ้านเมือง” โดย ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน อาจารย์และประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนากับการพัฒนา ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เสนอมุ่งวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ในประเทศไทย ซึ่งได้สิทธิฟ้องคดีเช่นเดียวกันกับบุคคลทั่วไป ทำให้พระสงฆ์เป็นบุคคล ๒ สถานภาพไปโดยปริยาย คือ (๑) สถานภาพที่ว่า พระสงฆ์เป็นพลเมืองที่ต้องตกอยู่ในการบังคับควบคุมโดยกฎหมาย ทั้งกฎหมายของบ้านเมืองและกฎหมายของพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ได้สิทธิที่จะฟ้องคดีได้จึงเท่ากับพระสงฆ์ “ใช้สิทธิและเสรีภาพ” เฉกเช่นเดียวกับพลเมืองทั่วไปที่ต้องเข้าใจและยอมรับกติกาของสังคม (๒) สถานภาพที่ว่า พระสงฆ์เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องรักษาริยาปฏิบัติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย หรือได้รับการควบคุมแบบจารีตที่มีลักษณะจำเพาะในตัวเอง สถานภาพหลังนี้มุ่งให้ภิกษุเข้าใจวัตถุประสงค์ดั้งเดิมมากกว่าคือการรักษา “ศรัทธาและปฏิบัติศาสนา” กล่าวคือการสละโลกียสุขเข้าสู่โลกุตตรสุข ดังนั้น การที่พระสงฆ์ใช้สิทธิฟ้องให้เป็นคดีทางโลก จึงต้องมีข้อพิจารณาในหลายแง่มุมคือต้องคำนึงทั้งสถานภาพทางโลกและสถานภาพทางธรรม

(๘)

หากตระหนักในสถานภาพทางธรรม ก็จะยึดประโยชน์ตามพระธรรมวินัยก่อน แต่หากมุ่งรักษาสถานภาพทางโลก ก็ให้คำนึงถึงผลเสียหายที่เกิดแก่พระศาสนาในภาพรวม

บทความที่ ๕ เรื่อง “การสอนกับทฤษฎี ๓ อ.” โดย ผศ.จักรแก้ว นามเมือง ได้เสนอว่า การนำเสนอแนวคิดพฤติกรรมการสอนกับทฤษฎี ๓ อ. เป็นประสบการณ์ของผู้เขียนในการสอนในสถานศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๙ ปี จากประสบการณ์ดังกล่าวจึงเกิดแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครู ที่มีลักษณะการสอนที่แตกต่างกันไป ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนทั้งในเรื่องของความไม่เข้าใจ ความสงสัย และความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง เป็นต้น จากพฤติกรรมการสอนของครูกับทฤษฎี ๓ อ. ประกอบด้วย “ทฤษฎีเอ่อ” คำว่า “เอ่อ” เป็นกริยาหมายถึง นิ่ง งงงัน งงวย “ทฤษฎี เอ๋” คำว่า “เอ๋” เป็นกริยาหมายถึง ความสงสัย ไม่แน่ใจ และ “ทฤษฎี อ้อ” คำว่า “อ้อ” เป็นคำกริยาหมายถึง ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการสอนของครู จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น ครูผู้สอนควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎี “อ้อ” ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเนื้อหาที่สอนอย่างแจ่มแจ้ง ในลักษณะของการหยั่งเห็น

บทความที่ ๖ เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ วิภาษวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท” โดย ผศ.ชาตรี ชุมเสน เสนอว่า วิภาษวาท เป็นวิธีการกล่าว หรือแสดงความจริง วิภาษวาทเป็นวิธีพูด แม้จะเป็นวิธีพูด แต่สะท้อนวิธีคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพยายามที่จะสะท้อนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และข้อเท็จจริงเหล่านี้สามารถพรรณนาได้ มีใช้ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในพระบาลีมีข้อความระบุว่า พระพุทธเจ้าทรงเรียกพระองค์เองว่า วิภาษวาท มีหลักฐานระบุความเป็นเป็นมาในคำสอน หัวข้อธรรม หรือแม้แต่การแจกแจงในคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งในวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎก แม้ในคราวสังคายนาครั้งที่ ๓ ก็มีการใช้หลักการเรื่องวิภาษวาท เป็นเกณฑ์สำหรับตัดสินธรรมวินัยด้วย ดังนั้น วิภาษวาท มีคุณค่าทางจริยธรรมทั้งในส่วนของการแสดงหลักการทั่วไปของพุทธปรัชญา ขณะเดียวกันก็สามารถส่งเสริมนำไปสู่การพัฒนาตนเองเพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือความหลุดพ้นได้ด้วย

บทความที่ ๗ เรื่อง “ทุนมนุษย์ในทางเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ” โดย ดร.ธเนส เตชเสน และ ผศ.พลวัฒน์ ชุมสุข อธิบายสาระสำคัญ คือ “มนุษย์” จัดว่าเป็น “ทุน” ที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนเนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวในโลกที่สามารถสร้างสรรค์สิ่งอันเป็นประโยชน์ให้เกิดประโยชน์ที่มนุษย์สร้างให้กับหน่วยงานหรือองค์กรนั้นหาใช่มาจากกำลังกายแต่เพียงอย่างเดียวไม่ สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือกำลังสมองที่มีอยู่ในตัวมนุษย์นั่นเองซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์ภายในอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรมากมายมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นยุคแห่งการ

เปลี่ยนแปลงที่เรียกกันว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” ต้องยอมรับว่า “ทุนทางปัญญา” ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันกำลังมุ่งเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ทุกหน่วยงานหรือองค์กรไม่ว่าภาครัฐ เอกชน องค์กร รัฐวิสาหกิจ ต่างล้วนให้ความสำคัญเรื่องการบริหาร “คน” อันเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานหรือองค์กรไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้อีกต่อไป ดังนั้น ทุกหน่วยงานหรือองค์กรจึงต้องพึ่งพิง ทุนมนุษย์ เพื่อจะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรสามารถประสบความสำเร็จได้ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน สิ่งที่กำลังมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทั้งนั้น

บทความที่ ๘ เรื่อง “การฟังเชิงพุทธ : สันติวิธีเริ่มต้นที่ตัวเราเอง” โดย อาจารย์อภิษฎา ฤทัย ได้เสนอเนื้อหาสรุปได้ว่า สันติวิธีเป็นเรื่องสำคัญ เพราะความขัดแย้งมีอยู่รอบตัว สันติวิธีจึงมีใช้แนวทางเพื่อแก้ปัญหาสังคมใหญ่ๆ เท่านั้น สันติวิธีระดับบุคคลเริ่มต้นได้จากการสื่อสารภายในบุคคลดังเช่นที่พระพุทธเจ้าทรงประพฤติพระองค์เป็นแบบอย่าง โดยทรงสอนให้สื่อสารทำความเข้าใจกับตนเองให้มาก เพื่อขัดเกลาคิดใจและลดความขัดแย้งภายในตนเอง ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการสื่อสารที่มีต่อผู้อื่น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงทักษะการสื่อสารฟังพูดอ่านและเขียน ซึ่งอาจจะใช้เป็นเครื่องมือแห่งสันติวิธีได้ โดยเฉพาะการฟังที่ดีส่งผลให้การสื่อสารดำเนินไปอย่างราบรื่น สร้างเสริมมิตรภาพ ทั้งยกระดับจิตใจของเราให้เป็นผู้ให้สูงขึ้น การฟังมีส่วนในการลดทิฐิมานะปิดกั้นความคิดผู้อื่นอันนำมาซึ่งความขัดแย้ง รวมไปถึงการฟังอย่างมีวิจารณญาณ ช่วยป้องกันผู้ไม่หวังดี ผลของการฟังทำให้เราและคนรอบข้างปลอดภัยจากความขัดแย้ง สัมผัสซึ่งไออุ่นแห่งรักในอ้อมกอดแห่งความเข้าใจกันได้ดียิ่ง

Article I “The political aspects of leadership behaviour of private university Administration in Thailand” By Assoc.Prof. Dr. Detchat Treesap. Lecturer Of Mahamakut Buddhist University. The authors proposed that : This research was aim as to study (1) the purpose of distance learning of leadership (2) the administration of the private university in Thailand, the data analysis was by from book in the library Thailand and interview the Head of Department in the University, the university of study was set Sukhothai Thammathirat Open University (STOU), it found as :

(1) The distance learning and open learning system characteristics, media and instructional delivery modes, and academic and technological supports. Since there is no unique way of organizing and providing for distance education, we turn our attention to the concept of open learning systems and a provision of flexibility. The chapter also includes a history of knowledge, the various meanings of open learning and distance education systems and perspectives, and typology of institutions.

(๑๐)

(2) The private university in Thailand Administration of Sukhothai Thammathirat Open University (STOU) is under the responsibility of the President, assisted by a number and seek the Sukhothai Thammathirat Open University (STOU) Council's approval for the implementations of any major policies. The administration of the state universities are operating individually, in which the institutions must be controlled by either the academic quality or curricula under the rules and regulations of Ministry of University Affairs.

Article II “**Buddhist Spirituality and Interfaith Dialogue**” Dr. Veerachart Nimanong. Lecturer Of Assumption University of Thailand (ABAC). The authors proposed that : In this paper, my attempt is to discuss about the Buddhist spirituality in connection with interfaith dialogue. If no concept of ‘spirit’ is in Buddhism, then how can there be the Buddhist spirituality. If the spirituality means the way of religious life, then there is the Buddhist spirituality. To have the Buddhist spirit or real Buddhist is to observe the morality and practice Insight Meditation. The real followers of any religions can associate with any other religious followers. This is because all religions teach people to be good by having co-existence with others peacefully. To do dialogue with others is to live with each peacefully, to do social services together with other religious followers, to study the teaching of other religions, and to observe the way of religious practices of other religious followers

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดนี้ ผู้ใคร่ต่อการศึกษา สามารถค้นหาได้จากบทความดังกล่าว
ในวารสารเล่มนี้ และพบกันอีกในวารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๐

(พระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

บรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(๖)
ศึกษาวิเคราะห์คำว่าสภาในพระไตรปิฎก	
ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ	๑
วิถีแห่งผู้นำและระบอบการปกครอง: ธรรมราชย์ จอมปราชญ์ จอมธรรม”	
พระมหาไพรัช ธรรมทีโป, ดร.	๑๘
พญานาคกับรอยพระพุทธรูปในตำนานอุรังคธาตุนิทาน	
รศ.สมบุญ บัญญัติ	๔๓
พระสงฆ์เป็นโจทก์ฟ้อง : ยึดพระวินัยหรือยึดกฎหมายบ้านเมือง	
ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	๖๑
การสอนกับทฤษฎี ๓ อ.	
ผศ.จักรแก้ว นามเมือง	๘๔
ศึกษาวิเคราะห์ วิถีชีวิตในพุทธปรัชญาเถรวาท	
ผศ.ชาติรี ชุมเสน	๙๘
ทุนมนุษย์ในทางเศรษฐศาสตร์	
ดร.ธเนศ เตชะเสน และ ผศ.พลวัฒน์ ชุมสุข	๑๑๙
การฟังเชิงพุทธ : สันติวิธีเริ่มต้นที่ตัวเราเอง	
อภิขญา ฤชัย	๑๓๘
The political aspects of leadership behaviour of private university	
Administration in Thailand	
Assoc.Prof.Dr.Detchat Treesap	๑๕๕
Buddhist Spirituality and Interfaith Dialogue	
Dr.Veerachart Nimanong	๑๖๒
บทวิพากษ์หนังสือมังคลัตถปิณี	๑๗๙
สุภาฐาน สุดาจันทร์	

(๑๒)

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	๑๘๕
- แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณาลงในวารสารมหาจุฬาริชาการ	๑๙๑
- หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสารมหาจุฬาริชาการ	๑๙๓
- ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสารมหาจุฬาริชาการ	๑๙๔

ศึกษาวิเคราะห์คำว่าสภาในพระไตรปิฎก :
กรณีศึกษาสภาธรรมตามแนวพุทธกับสภาไทย
Study and Analysis the word “Paliament” in Tepitaka :
Case study The Buddhist Dhamma paliament with Thai paliament

ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ
Prof. Adisak Thongbun
ราชบัณฑิต

บทคัดย่อ

คำว่า “สภา” หมายถึงองค์การ หรือสถานที่ประชุม เช่น สภาผู้แทนราษฎร สภาสตรีแห่งชาติ หรือหมายถึงโรงเป็นที่กล่าวกับ, โรงเป็นที่ประชุมกล่าว คำว่า สภา จะสงวนไว้ใช้เฉพาะแต่สภาสูงสุด แห่งชาติ คือรัฐสภา แต่ความคิดนั้น ก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะขัดกับหลักเรื่องการขยายตัวของภาษา ต่อมา จึงปรากฏว่า มีสภาอะไรต่อมิอะไรขึ้นอีกมากมาย จากประสบการณ์ในปัจจุบัน พบว่า การประชุมของ สภาบางสภา เช่น สภาผู้แทนราษฎร ของหลายประเทศ มีการโต้เถียงกันด้วยถ้อยคำที่รุนแรง บางครั้ง หยาดคายจนเกิดการวิวาท ที่ประชุมเช่นนี้ เรียกว่าสภาได้หรือไม่ ทำให้นึกถึงคำสอนที่พระพุทธตรัสไว้ในโฆมทุสสุตที่แปลความว่า ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้น ไม่ชื่อว่าสภา แล้วให้ความหมาย วิเคราะห์คำว่า สภา เพื่อแปลเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสภาธรรมตามแนวพุทธไว้อย่างชัดเจน แล้วสรุปว่า หากจะเลือกผู้แทนราษฎร ต้องเลือกผู้มีคุณธรรม และจริยธรรม มีคุณสมบัติของสัตบุรุษ ที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ และประพฤติกัลการเพื่อความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อม ที่เรียกว่า อปรีหานิยธรรม ๗ ดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้แทนราษฎรรู้สึกถึงบุญคุณของประชาชนและตั้งหน้าทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เพื่อตอบแทนบุญคุณของประชาชนและประเทศชาติ

คำสำคัญ : สภา, สัตบุรุษ, สภาธรรม, สัปปริสธรรม, อปรีหานิยธรรม

Abstract

The word “parliament” means the organization or the conference house such as the representative parliament, the national women parliament, or the hall for speaking and the conference. The word “parliament” is specifically used in the highest national parliament. This concept cannot stay further, it stay opposite the language rules. So many parliaments happened in Thailand. With the experience in the recent, it was found that the conference in the parliament like the national representative parliament had violently presented by speaking. Those were sometimes the fake speech so that that incident became the quarrel. That conference was in the parliament or not. It was thought of the Buddha teaching in Khomadussasutta. It was meant that the conference house is not called “the parliament” where has not the good men. Moreover, its meanings were presented and shared clearly along with the Buddhist concept. If people would elect the representatives, they have to elect the good men with morality and the quality of them called “Sattapurisa” who performs for the development only, but no corruption called “Aparihaniyadhamma”. They will know the goodness of the people and the nation and pay attention to work for compensating them all.

Keyword: Parliament, good men, Dhamma paliament, sappurisdhamma, aparihaniyadhamma

บทนำ

- คำว่า “สภา” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ให้บทนิยามไว้ว่า หมายถึง “องค์การ หรือสถานที่ประชุม เช่น สภาผู้แทนราษฎร สภาสตรีแห่งชาติ สภามหาวิทยาลัย วุฒิสภา”^๑

- ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ให้บทนิยามไว้ว่า หมายถึง “โรงเป็นที่กล่าวกับ, โรงเป็นที่ประชุมกล่าว”^๒

- พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ของ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ให้บทนิยามตามรูปศัพท์ว่า “ที่เป็นที่พูดร่วมกัน” และให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “ที่ประชุม, สถาบันหรือองค์การอันประกอบด้วยคณะบุคคลซึ่งทำหน้าที่พิจารณา วินิจฉัย หรืออำนาจกิจการด้วยการประชุมปรึกษาหารือออกความคิดเห็นร่วมกัน”^๓

- ในการฟื้นฟูการประชุมราชบัณฑิต เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๖ หลังจากมิได้ประชุมมาร่วม ๓๐ ปี นายอภัย จันทวิมล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในตำแหน่งบังคับบัญชาราชบัณฑิตยสถาน ได้อ่านรายงานการเปิดประชุมราชบัณฑิตต่อ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ผู้เป็นประธานในพิธีมีเนื้อความตอนหนึ่งว่า “...การที่เปลี่ยนชื่อ จาก ราชบัณฑิตยสถาน เป็น ราชบัณฑิตยสถาน นั้น ก็เพราะในสมัยนั้นคิดกันว่า คำว่า สภา จะสงวนไว้ใช้เฉพาะแต่สภาสูงสุดแห่งชาติ คือรัฐสภา แต่ความคิดนั้นก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะขัดกับหลักเรื่องการขยายตัวของภาษา ต่อมาจึงปรากฏว่า มีสภาอะไรต่อมิอะไรขึ้นอีกมากมาย”^๔

- จากประสบการณ์ในปัจจุบัน พบว่า การประชุมของสภาบางสภา เช่น สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา ของหลายประเทศ มีการโต้เถียงด้วยถ้อยคำที่รุนแรง บางครั้ง หยาดคายจนเกิดการทะเลาะวิวาทถึงขั้นลงมือทำร้ายกันก็มี ที่ประชุมเช่นนี้ เรียกว่า สภาหรือไม่

- คำถามนี้ทำให้นึกถึงพระพุทธภาษิตบทหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในโฆษมุตตสูตร^๕ แปลความว่า

“ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้นไม่ชื่อว่า สภา”

^๑ ปทานุกรมบาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ฉบับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ หน้า ๗๘๔.

^๒ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒ หน้า ๑๑๒๓.

^๓ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หน้า ๒๕๐.

^๔ ประวัติความเป็นมาของราชบัณฑิตยสถานจนถึง พ.ศ.๒๕๒๓ หน้า ๓๙.

^๕ มหาจุฬาลงกรณ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เล่ม ๑๕ หน้า ๒๒๑-๒๒๒, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๕ หน้า ๓๐๑.

- พระพุทธานุชาตินี้มีมาอย่างไร มีความหมายอย่างไร ขอนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องสภธรรมตามแนวพุทธ ดังต่อไปนี้

เนื้อหาในโฆมพุทธสูตร

ข้อความตอนที่ ๑

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่โฆมพุทธสนิมของเจ้าศากยะ แคว้นสักกะ ในตอนเช้าวันหนึ่ง เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในนิคมนั้น ขณะที่พวกพราหมณ์และคหบดีทั้งหลายกำลังประชุมกันอยู่ในสภา ด้วยกรณีกิจบางอย่าง และขณะนั้น ฝนกำลังตกประปราย พระพุทธองค์จึงเสด็จเข้าไปในสภานั้น

พวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้น พอเห็นพระพุทธเจ้าทรงพระดำเนินตรงเข้าไปกลางสภา ก็ไม่พอใจเป็นอย่างมาก ระบายออกมาเป็นคำถามว่า

“คนพวกไหน ชื่อว่าสมณะไลน์

คนพวกไหน รู้จักสภธรรม”

คำถามนี้ถอดความว่า พวกเขาตำหนิพระสมณโคดมว่า ไม่รู้จักสภธรรม

อรรถกถาอธิบายความในพระสูตรตอนนี้ ว่า เช้าวันนั้น พระพุทธองค์ทรงตรวจดูผู้ที่ควรโปรด ในวันนั้นอันเป็นพุทธกิจประจำวัน ทรงเห็นว่า ควรเสด็จไปแสดงธรรมโปรดพวกพราหมณ์และคหบดีที่จะประชุมกันในสภา เมื่อเสด็จไปถึงทรงอธิษฐานให้ฝนตก เพื่อเป็นเหตุให้เสด็จเข้าไปหลบฝนในสภา และทรงแสวงละเมียดสภธรรม คือ ธรรมนิยม กติกา หรือข้อปฏิบัติของสภา โดยทรงพระดำเนินเข้าไปกลางสภาขณะที่เขากำลังประชุมกันอยู่ แทนที่จะทรงเข้าทางด้านข้างของห้องประชุม เพื่อมิให้ผู้หนึ่งอย่าง ผาสุกต้องลุกขึ้น หรือถอย ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความรำคาญ เดือดร้อน เป็นการทำผิดบทบัญญัติของสภา หรือสภธรรมของเขา เพราะทำให้การประชุมต้องหยุดชะงักลง

อรรถกถาอธิบายว่า ที่ทรงทำเช่นนั้น ก็เพื่อให้พวกเขาแสดงปฏิกิริยาออกมา และจะทรงใช้ปฏิกิริยานั้น เป็นเหตุให้ทรงแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งก็ได้ผลดังกล่าว

ข้อความตอนที่ ๒

พระพุทธองค์ทรงตอบคำถามของพวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้นว่า

เนสา สภา ยตถ น สนฺติ สนฺโต

สนฺโต น เต เย น วทนฺติ ฌมมํ

^๖ สารตลปูกาสินี (ปฐโม ภาค) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน้า ๒๕๓-๒๕๔.

ราคณจ โทสณจ ปหาย โมห
ธมม วทนตา จ ภวนติ สนโต

คำแปล

ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษ ที่ประชุมนั้นไม่ชื่อว่าสภา
เหล่าชนใดไม่พูดคำที่เป็นธรรม เหล่าชนนั้นไม่ชื่อว่าสัตบุรุษ
เหล่าชนผู้ละราคะ โทสะ และโมหะ
พูดคำที่เป็นธรรมเท่านั้น จึงจะชื่อว่า สัตบุรุษ

ถอดความว่า ทรงรู้จักสภา และสาธธรรมดี

- สภา คือที่ประชุมของสัตบุรุษ
- สัตบุรุษ คือผู้พูดคำที่เป็นธรรม หมายถึงวาจาสุภาสิตซึ่งมีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ พูดถูกกาล พูดคำจริง พูดคำอ่อนหวาน พูดคำประกอบด้วยประโยชน์และพูดด้วยเมตตาจิต^๗
- สัตบุรุษผู้พูดคำที่เป็นธรรมในสภานั้น มีคุณธรรมสำคัญ คือละราคะ โทสะ และโมหะ ได้แล้ว

ข้อความตอนที่ ๓

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาจบ พวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้น กราบทูลว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ขัดแจ้งไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระภาสิตของพระองค์ขัดแจ้งไพเราะยิ่งนัก พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า ‘คนมีตาดีจักเห็นรูปได้’ ฉะนั้น พวกข้าพระองค์เหล่านี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดทรงจำพวกข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป จนตลอดชีวิต”

ข้อความตอนนี้แสดงว่า พวกพราหมณ์และคหบดีเหล่านั้นยอมรับว่า พระพุทธเจ้าทรงรู้จักสภา และสาธธรรมจริงๆ

ประเด็นสำคัญที่ควรศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเข้าใจพระพุทธภาสิตข้างต้นให้ชัดแจ้งยิ่งขึ้น ได้แก่

๑. สัตบุรุษ คือบุคคลเช่นไร
๒. ที่ประชุมของสัตบุรุษต่างกับที่ประชุมของบุคคลอื่นอย่างไร
๓. สาธธรรมของสัตบุรุษต่างกับสาธธรรมของบุคคลอื่นอย่างไร

^๗ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๒๒ หน้า ๓๓๘.

สัตบุรุษคือบุคคลเช่นไร

๑. ความหมายของสัตบุรุษ

คำว่า **สัตบุรุษ** เป็นคำภาษาสันสกฤต ตรงกับคำว่า **สัปปริสะ** ในภาษาบาลี พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ เก็บศัพท์ สัปปริสะ, สัปบุรุษ และให้บทนิยามว่า “คนที่เป็นสัมมาทิฐิ, คฤหัสถ์ผู้มีศรัทธาในพระศาสนา, คนที่มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม”^๘

ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์^๙ ให้ความหมายของคำว่า สัตบุรุษว่า “คนสงบ, คนดี, คนมีศีลธรรม, คนที่ประกอบด้วยสัปปริสธรรม”

ในสร้งศาสดก^{๑๐} ท้าวสักกะถามสร้งศาสดาปโธสีตว่า “คนเช่นไร ชื่อว่า สัตบุรุษ” พระโธสีตว์ตอบว่า

โย เว กตญญู กตเวที อีโร
 กลยาณมิตรโต ทพหตติ จ โหติ
 ทุกขิตสส สกุกจจ กโรติ กิจจ
 ตถาวโร สปปุริส วทนติ

คำแปล

บุคคลใด เป็นคนกตัญญูกตเวที เป็นปราชญ์
 มีกัลยาณมิตร และมีความรักดีมั่น(ในมิตร)
 ช่วยทำกิจของมิตรผู้ตกยากด้วยความเต็มใจ
 บัณฑิตเรียกคนเช่นนั้นว่า สัตบุรุษ

๒. คุณสมบัติของสัตบุรุษ

สัตบุรุษมีคุณสมบัติสำคัญ ๗ ประการ ที่เรียกว่าสัปปริสธรรม^{๑๑} คือ

๑. **ธัมมัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักเหตุ** คือคนผู้ฉลาดในเหตุผล เมื่อเห็นสิ่งหนึ่ง ก็สามารถคิดเชื่อมโยงกับอีกสิ่งหนึ่งโดยความเป็นเหตุเป็นผลกัน

^๘ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๒ หน้า ๑๑๖๘.

^๙ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ หน้า ๒๗๑.

^{๑๐} มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เล่ม ๒๗ หน้า ๔๓๖, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๒๗ หน้า ๖๐๘.

^{๑๑} พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๑๑ หน้า ๓๕, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม ๒๓ หน้า ๑๔๓, พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม หน้า ๒๑๐

คุณสมบัติข้อนี้ นอกจากทำให้สามารถสวไปหาเหตุของผลที่ปรากฏแล้ว ยังทำให้ไม่เชื่ออะไรมงายไรเหตุผล เพราะถือว่าผลทุกอย่างต้องมาจากเหตุของมัน เหตุดี ผลต้องดี เหตุไม่ดี ผลก็ไม่ดี

๒. อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักผล** คือ เมื่อรู้หรือเห็นสิ่งใดๆ ที่เป็นเหตุ ก็สามารถทำนายล่วงหน้าได้ว่า จะมีผลอะไรเกิดขึ้น

คุณสมบัติข้อนี้ นอกจากทำให้รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นข้างหน้าแล้ว ยังทำให้รู้จักเลือกทำเหตุที่ดี ที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่ตนและสังคมต่อไปด้วย

๓. อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักตน** คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า ตัวเรามีฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ คุณธรรม เป็นต้น เป็นอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม และรู้จักแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริม ทำการต่างๆ ให้สอดคล้องถูกต้อง ตรงทางที่จะให้เจริญงอกงาม เกิดผลดี

คุณสมบัติข้อนี้ ทำให้เป็นคนไม่ประมาท ไม่หลงตนจนเย่อหยิ่งจองหอง ไม่ปล่อยตัวให้ตกต่ำ เลวทราม ดิ่งไปทางความเสื่อมเสีย

๔. มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักประมาณ** คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดีในการพูด การปฏิบัติกิจและการทำงานต่างๆ โดยใช้ความรู้จักตนที่กล่าวแล้วมาเป็นเกณฑ์พิจารณาให้พอเหมาะพอดีกับฐานะ ภาวะ เป็นต้น

คุณสมบัติข้อนี้ ทำให้รู้จักบริหารชีวิต บริหารงานที่ตนรับผิดชอบให้เกิดผลดีเป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและสังคมประเทศชาติได้

๕. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักกาล** (รู้จักกาละ) คือ รู้เวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะใช้ในการประกอบกิจการงานต่างๆ ทั้งที่เป็นของตนเองและที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรพูดอะไร ทำอะไร แล้วพูดหรือทำให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้เหมาะกับเวลา ให้ถูกเวลา สรุปว่า รู้จักใช้เวลาให้เหมาะกับงาน หรือรู้จักทำงานให้เหมาะสมกับเวลา

คุณสมบัติข้อนี้ ทำให้เป็นคนตื่นตัว พร้อมจะทำงานทุกเมื่อ ทุกงานที่รับผิดชอบ

๖. ปริสัณญตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หรือเรียกสั้นๆ ว่า **รู้จักชุมชน** (รู้จักเทศะ) คือ รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมชนและชุมชน รู้กาลอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมชนและต่อชุมชนนั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา ควรต้องทำกริยาอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้องกับ ควรต้องสงเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์ให้ อย่างนี้ๆ เป็นต้น